

KONEJŠIVÉ SIGNÁLY – ŽIVOTNÍ POJISTKA PSA

V literatuře o vlčích najdeme v rámci popisů řeči vlčího těla zmínky o tzv. cut-off signálech, neboli signálech zastavujících agresivitu. Tyto signály jsou známy řadu let a jsou popsány v mnoha knihách. Titiž autoři míní, že psi podobné schopnosti nemají (Michael Fox: Behaviour of Wolves, Dogs and Related Canids) – ale jak se mýlí! Psi mají stejnou sociální schopnost zastavit agresivitu jako vlci. Lidé, kteří je pozorovali, to možná přehlédli, protože komunikace vlků je intenzivnější a přímější. Ale naši domestikovaní psi mohou být také velice srozumitelní a přímí, i když používají „jemnější řeč“ – obrazně by se dalo říct, že psi píší menšími písmenky než vlci. Registrovat tyto nepatrné, jemné signály vyžaduje trénink, zvláště v případě člověka, který na to není zvyklý.

Když jsem spolu se Stålem Ødegaardem začala s těmito signály pracovat, nazvali jsme je konejšivé. Není úplně správné říkat jim zastavující, protože psi používají signály dříve, než vůbec nějaký konflikt vznikne, a je tudíž co zastavovat. Používají je jako prevenci, často velice brzy, aby předešli tomu, co se má stát. Když například pes vejde do dveří a uvnitř domu objeví jiné psy nebo lidi, vyše okamžitě první signál, aby naznačil mírumilovnost a ukázal, že nemá v úmyslu s něčím začínat. Pokud jdete s vaším psem na procházku a v dálce se proti vám vynoří jiný pes nebo člověk, váš pes okamžitě vyše signál, který má přicházejícím napovědět, že nemá nekalé úmysly.

Psi používají preventivní signály dlouho předtím, než nějaký konflikt vůbec nastane. Mají za úkol zabránit výhrůžkám a možnému vzniku z toho vyplývajících problémů, mají tlumit stres a neklid, nervozitu, silné zvuky a jiné nepříjemné jevy. Psi používají tyto signály také proto, aby zklidnili sami sebe. Když pes sedí u dveří, neskutečně se těší na vycházku a je celý netrpělivý, často pro zklidnění stresu zívá. Signály mají za úkol zklidnit zúčastněné. Jako když můj kříženec Saga vysílá signály vůči malým dětem, kterým se psi zdají hroziví, nebo vůči štěňatům, která jsou na výcviku poprvé a vše se jim zdá děsivé.

Psi jsou zvířata žijící ve smečce a mají schopnost konflikty řešit. Když nastane konflikt mezi psem a člověkem, je třeba hledat chybu u člověka. Ve většině případů ji tam najdeme. Psi, kteří měli možnost vyvinout svou řeč pobytem mezi jinými psy v době dospívání, se většinou stanou dobře fungujícími zvířaty se schopností konflikty řešit. Pokud ztratili schopnost nějakou část tohoto komunikačního systému používat, je to většinou vina člověka, který psa za tyto snahy trestal, takže si zvíře netroufalo dále tyto signály používat. Někdy psi ztratí schopnost „mluvit“ následkem opakované šikany a napadání jinými, možná agresivními a brutálními psy, kteří na ně zaútočili i přes tlumivé signály, jimiž se je pokoušeli zastavit.

Za předpokladu, že si psi zachovali alespoň část své řeči a schopnost sociálního soužití, vždy se pokoušejí zcela zřetelně konfliktům předejít. Podívejme se na tyto signály – jaké jsou, jak je psi používají a kdy je používají.

Pokud se naučíte svého psa „číst“ a pochopíte, co se snaží svému okolí sdělit, budete mu mnohem lépe rozumět. Stanete se lepším trenérem a lepším „rodičem“. Začněte pozorovat svého psa ihned, jakmile si o těchto konejšivých signálech přečtete. Jsem přesvědčena, že toto poznání obohatí váš život stejně, jako obohatilo můj. A když jednou začnete konejšivé signály pozorovat, nikdy v tomto úsilí nepřestávejte. Pozorování toho, co se vám váš pes nebo pes, kterého náhodně potkáte, snaží sdělit, se stane vaším životním koníčkem.

Psi používají signály a svou vlastní řeč po celou dobu, co se v jejich blízkosti něco děje. Vezměme si například úplně obyčejný den. Vzbudíte se, jste po ránu trošku mrzutí a mluvíte k psovi našťavaně, i když k vám radostně přiběhne a vyžaduje kontakt. Pes se pokusí konejšit vaši zlost tím, že odvrací pohled nebo se olízne. Vyrážíte na procházku, a protože pes u dveří radostí poskakuje a otravuje, zlostně mu poručíte „sedni“. Pes vám odpoví tím, že se bude olizovat kolem tlamy, zívne, otočí se, nebo se možná posadí a bude tiše až do té doby, než vás zlost přejde. Na procházce chce pes prozkoumat něco lákavého a vy ho táhnete pryč –

pes se vás pokusí konejšit, aby si vás udobřil. V dálce se objeví cizí pes, váš pes zpomalí, možná se trochu pootočí a začne očuchávat zem, aby se ujistil, že si ten druhý pes všiml, jak on je přátelský. Paní, která dobíhá autobus, běží přímo na vás a vašeho psa. Něco takového pes považuje za velice neslušné. Odpoví tím, že poodejde stranou, začne očuchávat chodník, otočí se zády nebo konejší situaci jiným způsobem.

Takhle bychom mohli projít celý den a vše, co váš pes v dobrém i zlém prožívá. Psi nám odpovídají a komunikují také navzájem. Když pes vyšle nějaký signál, očekává odpověď – stejně jako člověk, který někoho pozdraví „dobrý den“, ale dotyčný ho urazí tím, že bez odpovědi projde okolo něj. Jdete-li přímo proti psovi, skloníte-li se přímo nad něj, objímáte ho, pevně ho svíráte, mluvíte na něj se zlobou v hlase, chováte se dominantně, anebo když běháte kolem něj a hlomozíte, když se členové rodiny hádají a křičí, děti si divoce hrají, když pes nemá možnost odpočinout si, pokud to potřebuje, a v mnoha, mnoha dalších situacích dostane člověk od psa signál, který ho má ukonejšit, zmírnit jeho agresivitu nebo jiné nepříjemné chování.

Někdy přicházejí signály jako nepatrné, bleskově rychlé pohyby, které je těžké postřehnout. Jiné trvají i několik vteřin a vy máte šanci pozorovat, co se děje. Po troše tréninku bude pro vás snadné zaregistrovat dokonce i ty krátké záblesky olíznutí nebo pootočení hlavy. Vše, co potřebujete, je trénink a samozřejmě znalost toho, co je třeba hledat.

KDO KONEJŠIVÝMI SIGNÁLY DISPONUJE

Předkové psů před deseti až patnácti tisíci lety používali signály přirozeným výběrem, což mělo velký vliv na přežití smečky. Smečka nemohla přežít, pokud by se její členové neustále hádali, a tím sami sebe ničili. Naši psi zdělili stejné schopnosti. Všichni psi na celém světě je mají, nezávisle na plemeni, velikosti, barvě nebo vzhledu. Je to opravdu univerzální řeč. Když se potkají dva psi z opačného konce světa, dokáží spolu komunikovat. Což znamená, že také člověk může komunikovat

se všemi psy na celém světě. Pokud dovezete psa z Austrálie nebo z Afriky, můžete si být jisti, že bude schopen porozumět psům, které máte doma, a oni budou rozumět jemu. To je téměř magické!

Komunikace mezi psy je klíčová pro udržení pořádku ve smečce.

Některá plemena používají určité signály více než jiné, protože lépe vyhovují jejich přirozenosti. Pro psa, který má v obličejí hodně srsti, je jistě jednodušší olíznout se nebo otočit, aby dal jasně najevo, o co mu jde, než aby použil oči, jak by to třeba udělal jedinec jiného plemena. Přesto i tento pes porozumí signálům, které jiní psi a jiná plemena používají. Jeden pes zůstane stát, jakmile spatří druhého, pootočí hlavu na stranu a olízne se, zatímco pes, který mu jde naproti, pomalu vyrazí obloukem, očicháváje zem, a dává si pozor, aby byl stále k tomu prvnímu psu bokem. Pokud je u toho ještě třetí pes, možná se posadí a zívne, nebo se položí. Čtvrtý třeba popadne kus větve a bude s ním pobíhat okolo. Komunikují různě, ale budou si rozumět,

protože je to jejich vlastní řeč, kterou zdědili od svých předků, mistrů přežití. Tihle psi přežili zejména díky tomu, že udržovali ve smečce klid a mír, aby smečka měla dost síly na lov, aby měla dost potravy a nevyčerpávala se zbytečnými a destruktivními vnitřními konflikty.

Repertoár psí řeči obsahuje také to, čemu lze říkat hrozba nebo signál, jenž naznačuje odstup. Mezi ně patří cenění zubů, vrčení, štěkání, ohnání se nebo napadení. Jejich účelem je zastrašit toho anebo to, co je psu nebezpečné či nepříjemné. Co se psům zdá na lidech děsivé, je mimo jiné zlost a agresivita. Nemají rádi, když jdeme přímo proti nim, skláníme se nad ně, zíráme na ně, pevně je držíme a podobně. Pes se zpravidla nejprve pokusí ukonejšit nás, pokud ovšem hrozba nevyvstala náhle, jako třeba když dítě zakopne a upadne přímo na spícího psa.

Když jsme v blízkosti psů, máme vždy možnost volby: můžeme se chovat agresivně a tím pádem nepřátelsky, nebo konejšivě a tím pádem přátelsky. Tuto volbu máme vždycky. Co zvolíme, to ovlivní náš vztah k tomuto psu.

Pokud se chováte agresivně, pes, který má sklon problémům předcházet, se pokusí ukonejšit vás. Pokud se mu to nedaří, pokusí se vás zastrašit. Ale proč máme psům nahánět strach? Neexistuje k tomu žádný důvod a pro takové chování neexistuje žádný argument.

Doposud víme o dvaceti osmi nebo dvaceti devíti konejšivých signálech. Některé z nich jsou dvojité v tom smyslu, že v určitých situacích se používají k něčemu jinému, nežli ke konejšení neboli předcházení konfliktu. Některé signály jsou bleskově rychlé, jiné trvají delší dobu. Jak již bylo zmíněno, chvíli to trvá a vyžaduje to zkušenost, aby se člověk naučil všechny signály poznat a zaregistrovat, ale vynaložené úsilí a čas, který jste tomu obětovali, se vyplatí. Budete schopni vidět, co váš pes cítí, kdy je třeba zakročit a něco nepříjemného zastavit, pomoci mu z nežádoucí situace a spoustu jiných věcí. Jak mi jednou řekl jeden můj žák: „Všichni v rodině jsme se zklidnili, protože nechceme

našeho psa tím věčným hádáním znervózňovat. Tak příjemný rodinný život jsme dosud nikdy neměli.“

Rozumět psí řeči může být velice důležité!

Sociální dynamika smečky vlků bývá často používána jako model pro interakci ve smečce psů a pro interakci mezi psem a člověkem. Zažil jsem kynology (a také vědce studující vlky), kteří mají zafixovanou myšlenku, že je vždy třeba udržovat nadřazenost pomocí agresivních metod ve víře, že jejich jediná volba je buď se chovat dominantně, nebo se psu podřídit. Tento přístup však má dva nedostatky.

~ Za prvé, agresivita může eskalovat.

~ Za druhé, volba buď – anebo mezi brutální dominancí a podřízeností není jediná možnost ani pro vlky, ani pro psy nebo lidi.

Turid Rugaas tím, čemu říká konejšivé signály založené na expresivním chování psů, představuje trenérům a majitelům psů další možnou volbu. Volbu, která zlepší vztah mezi lidmi a jejich psy a mezi psy navzájem.

Pat Goodmann, Wolf Park.

IDENTIFIKACE A POUŽITÍ KONEJŠIVÝCH SIGNÁLŮ

POOTOČENÍ HLAVY

Tento signál se může objevit jako bleskový pohyb, kdy pes otočí hlavu na jednu a pak na druhou stranu, nebo pes může držet hlavu otočenou na jednu stranu delší dobu. Někdy je pohyb těžko postřehnutelný, jindy je hlava otočená téměř přehnaně. Záleží na psu a konkrétní situaci.

Pes může použít tento pohyb hlavou, když se k němu přibližuje jiný pes. Možná se ten druhý pes přibližuje příliš rychle nebo příliš přímo, anebo sám vyslal konejšivý signál, na který váš pes musí odpovědět. Může rovněž otočit hlavou, když se nad něj skláníte, když ho pevně držíte nebo objímáte, zvedáte, hladíte na boku, který je od vás odvrácený, apod. Možná že pes stojí klidně, ale otočí hlavou, a to by mělo stačit, aby jeho pán pochopil, že se pes v dané situaci necítí dobře.

Tento signál můžete účinně používat i vy. Když se pes cítí nejistě nebo vysílá konejšivé signály v okamžiku, kdy se k němu blížíte, může pootočit hlavu na stranu. Pes, který se najednou ocitl ve vašem objetí, možná zavrčí nebo štěkne. Otočte hlavu na stranu, pes to pochopí. Znamená to, že pro něj nepředstavujete žádnou hrozbu.

Když se dva psi potkají, často se oba jednou nebo i vícekrát podívají do strany a pak se pozdraví – ani v tomto případě nejdou přímo proti sobě, ale mají k sobě větší důvěru.

Když si připravíte fotoaparát a budete chtít vyfotografovat psa přímo z ánfasu, téměř vždy vyfotíte zvíře, které se dívá do strany – musí totiž konejšit přímý pohled fotoaparátu.

Někdy pootočení hlavy zcela nebo částečně chybí, místo toho pes přejeđe očima ze strany na stranu. Děje se tak nejčastěji v případě, když psa pevně držíte a on nemá možnost hlavou pohnout. Jindy pes použije jenom oči, protože cítí tak velkou hrozbu, že si přeje postavení, ve kterém je (ať už sedí, leží nebo stojí), zmrazit. V takových situacích

se pes nejenom podívá ze strany na stranu, ale také bude silně mrkat. Někdy může jenom mrkat.

Člověk může používat všechny výše uvedené způsoby konejšení. Pokud mu z nějakého důvodu činí problém otočit hlavou nebo – což se mi několikrát stalo – pokud stojí proti psu, který varovně vrčí, i když člověk jen nepatrně pohne hlavou, může být mrkání vhodnou alternativou.

Příklad

~ Moje kolie Ulla byla velice schopná, co se týče porozumění všem těmto malým signálům, které ostatní psi používali ke komunikaci. Několikrát jsem ji viděla, jak stojí a vrtí ocasem, a vůbec je přátelská vůči psům, kteří vypadali spíš hroživě a šli přímo k ní. Jindy by takové chování vedlo Ullu k tomu, aby jim ukázala, zač je toho loket, ale protože mrkali jako posedlí nebo očima přejížděli tam a zpět, pochopila, že není čeho se bát. Přijala signál, který vyslali, a i když se přibližovali přímo a nikoli obloukem, zůstala v klidu. Tento nepatrný signál stačil na to, aby pochopila, o co jde.

OČI

Řeči očí lze využít také k tomu, čemu říkáme zkrátit pohled. To znamená sklonit víčka, nehledět přímo, ale pohled „změkčit“. Na toto je třeba dávat pozor, pokud provádíte cvik „kontakt pohledem“. Člověk nesmí sedět nebo stát ve výši psa, aby jeho pohled nebyl přímý a děsivý. Může například stát, aby se jeho pohled „zkrátil“ a stal se pro psa přijatelnějším. Totéž platí o zvedání psa a nucení dívat se přímo na člověka, nebo stavění na stůl z důvodu vyšetření nebo česání. V takovém případě nikdy nehleďte přímo na psa, ale použijte výše uvedený pohled. Pes bude otáčet hlavu, mrkat, stáčet pohled do strany a používat další podobné signály. Všimněte si toho, co se váš pes pokouší říct.

POOTOČENÍ

Pootočí-li se pes k někomu bokem nebo zadkem, vysílá silně konejšivý signál. Často psi nejprve vyšlou mírnější signál, ale pokud se zdá, že to nestačí, otočí se. Podobně se chovají v případech, že se stane něco náhlého anebo nečekaného.

Pes používá tento signál v mnoha situacích: když přiběhne jiný pes příliš zprudka a rychle, když se zlobíte a vypadáte našťavaně, když přicházíte s očividným úmyslem ho potrestat nebo být jinak nepříjemný, když mladí psi otravují dospělé jedince... Pokud táhnete za vodítko a psovi nadáváte, pootočí se, jak nejlíc může, aby vás ukonejšil. Nevysílá tyto signály proto, aby vám naznačil nadřazenost, vůdcovství nebo aby vás ovládl – pokouší se vši silou odvrátit konflikt.

Při nenadálém setkání vysílá pes konejšivý signál tím, že se například k druhému otočí zadkem.

I vy můžete tento signál použít, ať už k ukonejšení svého anebo jiných psů. Pokud se váš pes očividně bojí, otočte se zády. Pokud se pes cítí z vaší strany v ohrožení, vrčí, cení zuby, štěká anebo vás napadá – tehdy stačí, když se otočíte. Pokud je pes příliš nadšený a skáče na vás, rovněž se otočte zády. Tím dalšímu skákání rychle zabráníte.

Příklady

(zde mám příkladů nepočítaně, setkávám se s tímto jevem každý den)

~ Julius potočil k rozrušené fence německého ovčáka nejdříve hlavu, pak se k ní otočil bokem a nakonec zadkem. První signály nefungovaly, tak se otočil zády, tím vyslal silnější signál a fenka se konečně uklidnila.

~ Gino neměl rád malé chlapce, protože ho často trápili. Majitel psa chlapcům v ulici poradil, aby se ke Ginovi raději otáčeli zády. Po čase k nim Gino přišel sám a nakonec se s nimi spřátelil.

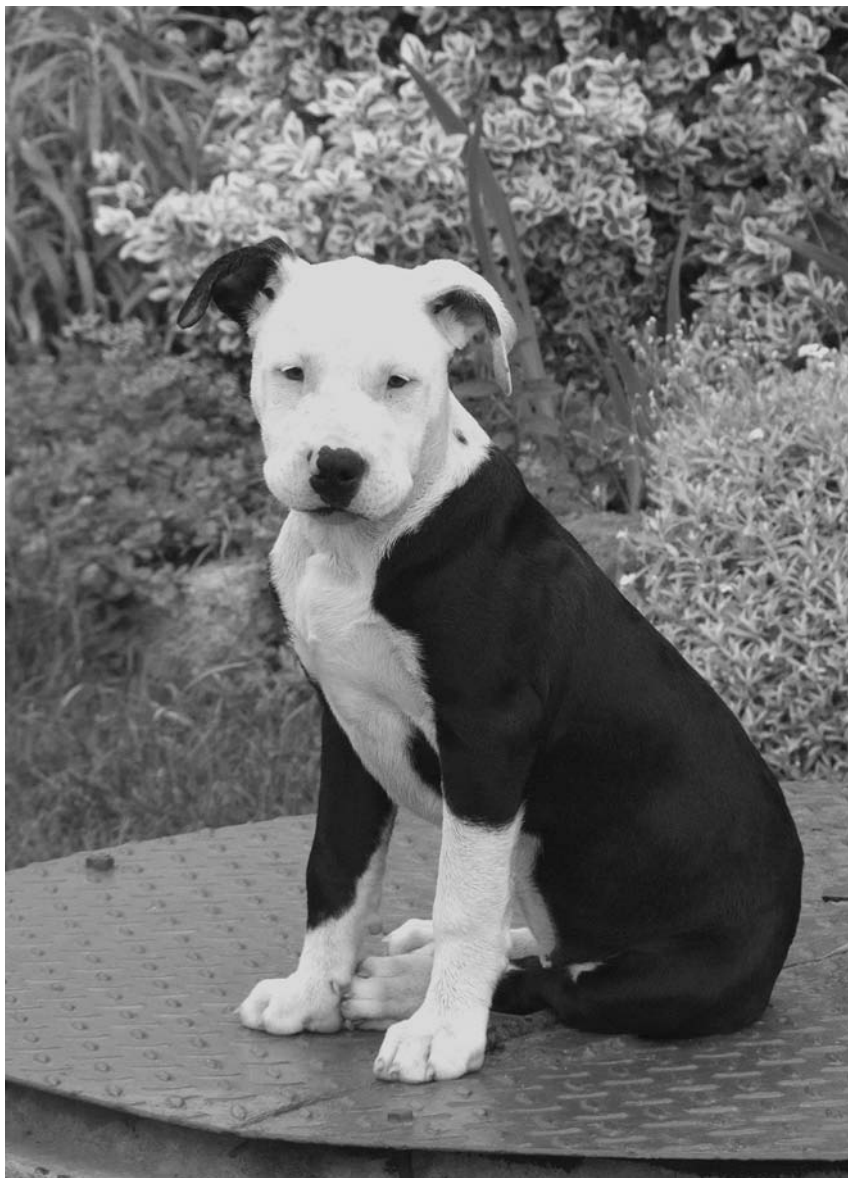
Pokud váš pes skáče a obtěžuje tím, otočte se k němu zády. Pokud potkáte jiného psa, na kterém vidíte, že je bojácný a nejistý – otočte se k němu zády. Pokud vidíte psa, který se tváří, jako by neexistoval, je to většinou proto, že si vámi není jist. Nenaléhejte na psa, aby k vám přišel. Dívejte se do strany, otočte se a pes k vám přijde sám.

OLIZOVÁNÍ NOSU

Pes se olízne rychlým pohybem jazyka, většinou směrem nahoru k nosu. Olíznutí je často tak rychlé, že je skoro nemožné tento pohyb zpozorovat, pokud v té chvíli člověk psa pozorně nesleduje. Psi tento signál používají často – když potkají jiné psy anebo pokud se nějaký cizí pes přiblíží na menší vzdálenost. Pokud se skláníte nad svého psa, chytáte ho, mluvíte k němu zlostně anebo jej pevně držíte, pes tento signál vyšle.

Olíznutí je často jedním z prvních signálů, které pes vyšle.

Pes se často posadí, aby uklidnil druhého psa nebo člověka.

Tak blízký kontakt je možný pouze mezi psy, kteří si navzájem důvěřují.